

Як ти гадаєш –
Буде сонце-диво,
Чи знову вітер вкриє
Теплий дім?
Чи зникне осінь у дощах
Та зливах,
Собою спинить лихоліття
Зим?
У Храмі серця буде спокій
Далі,
Чи доведеться стрінути
Біду?
Вже Доля роздала усі
Медалі.

Та тільки я –
Свої не знайду.
Чому минаєш схрещені
Дороги
Безбарвним світлом
Під орнамент криг?
Чекаєш волі,
Йдеш до свого Бога,
У днях блукаєш,
Відмолвивши гріх?
А наостанку залиши
хвилину,
Що крадькома повзе
В твоїх роках,
Та ніч минеться –
І прозора днина
Знов звабить сонце
В стриманих зірках...

Ще сонце
Волелюбне і запекле,
Ще вабить нас
Найвищий еталон,
Але існує
Й протилежний вектор,
Що зневажає
Совість і закон.
Ще лунає
Добровісне слово
І кличе нас
Під стяги боротьби,
Та всім керує
Віковічна змова
Добразі злом
На теренах доби...

І вечір був,
І щирий ранок...
Так здавна сталося
На землі,
Що сонце
В небі заблукало
У молитвах,
Як уві сні...
Ти, земле, сива
І понура,
В червоних маках
Зацвієш...
Мине печаль,
Мине зажура,
Якщо життям
До Бога йдеш...

ПОШУКИ ПЕРШООБРАЗІВ БУТТЯ

Олена Мамчич є плідним філологом-науковцем, педагогом з великим стажем роботи у вищій школі, відомою поетесою. Про ці аспекти її творчості йдеться в передмовях до чотирьох поетичних збірок. Та автор цієї статті намагається привернути увагу читачів до ще не дослідженого філософського шару поезії авторки. Такий погляд не претендує на об'єктивність у тому науковому розумінні об'єктивності, що передбачає критичний літературознавчий дискурс. Заборона накладається і на всілякі лестощі. Спробуємо просто подивитися на тексти Олени Мамчич крізь призму філософії любові. І тоді серед звичайних для поетичної стихії спроб самовираження засяють перли тих сенсів, у яких вже проступає не просто окрема особистість, а особистісність буття.

Однією з центральних тем поезії Олени Мамчич є тема слова. Вражає те, наскільки гостро поетеса відчуває стихію, що викривляє слово, робить його безсилим, безголосим, втомленим, холодним, чужим, вкрипим „бісовим плащем”, примхливим, оманливим найменням, пустою балачкою та „найзручнішою отрутою” марного честолюбства.

Філософія слова —
Найзручніша отрута,
Що собою і вабить,
І зненацька вбива...

Це приклади зі збірки „... І був вечір, і був ранок...” (Чернігів, 2006). А ось феноменологія слова в збірці „І Покаяние” (Чернігів, 2005): избитая фраза, логика усталая, скоп смъслов серъх, блудливые речи, бесовский въверт, лукавый лепет словоблудий, сплетни („И врос сказнях знакомых поминать”), горделивое пустословие („И в центре круга гордо горацевать, и петухом кричатъ по голулым повадам”)...

Половина слов —
Колос кошеньй,
Буквы липкие —
Мерзлым крошевом

Перед нами дуже ємкий образ „Колос кошеньй” - це слова, що не мають життєдайного духовного коріння, штучні витвори політиків від філології.

„Буквы липкие мерзлым крошевом” - образ, який парадоксально поєднує протилежні крайнощі пекельної спеки (що розглавила слова так, що вони стали бридкими та гидкими) і моторошного холоду байдужості та відчуження. Якщо словесне пекло можна висловити, то це, мабуть, найбільш лаконічний вислів: „буквы липкие мерзлым крошевом”... А „крошево”? Це не просто якісь фрагменти слів, а така собі мерзотна каша потовчених шцент фрагментів сенсів. Коли читаєш ці рядки, маєш таке відчуття, ніби доторкаєшся до павука, жаби та скорпіона одночасно. Треба бути справжнім поетом, який любить і знає живу мову, щоб з такою огидою сприймати словесний бруд. Через ці спотворені слова Олена Мамчич намагається прорватися до справжніх слів — вічних сенсів буття, пірнути до тих „неозорих глибин”, де існує благодать „псалмов забытых”, де серце розуміє серце без слів у божественній музиці вічного Життя.

І жадаєш цих звуків,
Що у серці замерли,
Та відчутти свободу
Все одно не змогли...

На якусь мить поетеса сприймає своїм серцем ці слова-звуки-образи („І слова ніжного із болем доторкнутись”) та кожного разу розуміє, що вони замерли у серці, залишившись невисловленими:

Але збачеш
Лиш на осінніх кресах:
Сказати більш —
Не вистачило слів...

Відомо, що давньогрецький філософ Сократ найвищою мудрістю вважав розуміння свого незнання („Я знаю, що я нічого не знаю”). Та це положення Сократ вважав не висновком своєї філософії, а лише певною пропедевтичною процедурою, яка може відкрити можливість істинного знання, що має справжню онтологічну цінність. Що ж до поета, то найвищою мудрістю того, хто намагається проникнути у таємницю буття через відкриття у власному серці одвічних слів-сенсів, є усвідомлення своєї неспроможності їх висловити. І якщо приходить таке усвідомлення, серед купи безсилив слів, що пнутья до гори, але не мають крил, щоб злетіти, раптом замерхтять неземним сяйвом зірка дарованого сенсу.

Відчуття деградації мови, викривлення слів-першобразів буття в порожнечі суєтної та облудної балаканини переходить в есхатологічну тему.

Річки кохання спорожніли,
Бо у землі немає сил,
Птахи-невдахи очманіли,
Не відчувають щастя крил,
Неспокій вітру спокушає,
Благає сонце каяття —
Терпіння віру обіймає,
Веде на прощу все життя...

Інокли поетеса просто не витримує метастазування смерті у культуру, природу, відносини навіть найближчих людей і вигукує до Бога, скільки ще Він буде терпіти?

Чому століття розгубилось
І без любові проживає?
... Чому байдуже сонце сяє
І небо з гора не впаде?
Чому усіх за все прощає —
І день за ніччю знову йде?..

Та есхатологічні мотиви не завжди звучать надирвно. Ось слова, в яких ми чуємо мирну та світлу надію на переображення буття, що станеться колись і на сивій землі.

Ти, земле, сива
І понура,
В червоних маках
Защитеш...
Між печаль,
Міне зажура,
Якщо життям
До Бога йдеш...

Ще одна тема, яку ніяк не можна оминати, осмислюючи поезію Олени Мамчич, — це *тема долі поета* в цьому світі. Образ поета тут нагадує образ подорожнього, який не має де голови приклонити („необжитая квартира, переменные друзья“), якого „бросаєт життя батутом в продропшей колеснице“.

Та не тіло його шукає спочинку та зручностей, а душа шукає живої душі. Звідси випливає здатність відстороненого сприйняття цього світу — відчуття нормального як дикого, прогресу як тупцювання на одному місці, веселощів як замаскованої нудьги, престижного як примарного, а „прекрасного“ як звабливого та оманливого.

И выиكنеш в безмолвную
Грешность

Рискованного обмана -
Неужто осталась нежность
Для роли второго плана?
Неужто остались силы
Для вписки ска усталой
Веры? —
То просто ночам молилась
Бессовестная химера...

І ще про оманливі сенси життя:
Сатанеют тараканы
В темноте седых шкафов —
Отвечали рестораны
Цепи свадебных оков
Музыканты разбежались,
И грустит один рояль,
Саксофоны отпизжали
Всю заморскую печаль...

Образ відстороненого споглядання поетом стихії людського існування — це образ тополи, що росте осторонь дороги. Пил і бруд суєти не забруднюють її листя. Дорога є символом шляху, яким йде натовп. Дорога — це простір масової культури, гедоністичного сенсу життя, прагнення до влади та престижу... І тополя змушена „кивати вітру“, тобто віддавати „кесарю кесарево“, але „поглядом — на Бога“

Росте тополя осторонь дороги
Чекає щастя в суперечках,
Киває вітру, поглядом — на Бога,
Між небом і землею — сам на сам.

Особлива тема — тема часу та темпоритму життя. *Хронотоп* поетесне дозить складним та суперечливим. У цьому хронотопі майбутнє то здається тривалим, то однією миттю, зими та весни по-різному вимірюють час, а осінь намагається витіснити усі інші пори року і запанувати над життям.

Від тебе і до мене —
Сорок зим,
Ще менше — весен,
Осені ж — чимало...

Присмак осені відчувається в усіх збірках, але це не гіркий присмак горілого листа, це не тільки холодні зливи... Уперше за все, осінь — це час, коли людина навчається радіти — радіти навіть невеличкому промінцю сонця, бути вдячною за тепло, за особливий, осінній лад природи. Навесні свого життя людина найчастіше не помічає краси, не дякує Богові і людям за тепло — все сприймається як належне, як таке, що буде завжди...

Коли заглоцтво —
 Листопад,
 І жовтий сон злітає,
 Наче казка,
 Вкриває землю
 Вересневий лад
 І кличе дощ,
 Замріяний невчасно...

Із одного боку, для світовідчуття О. Мамчич характерним є відчуття залізної жорсткості часу:

Как быют часы
 По дням упрямым,
 Ибудто стон,
 Надсадный звук,
 Авремя,
 Не имея сраму, —
 Не разжимает
 Жадных рук...

Цілі сторіччя ніби величезний гірський обвал зникають просто на очах в поетеси („Обвалом — сотнилет, и кругом дней — века”, „Минутами век шелестит”)...

Та вона намагається боротися з цією залізною визначеністю та обмеженістю людського життя.

Шлях такого протистояння невідворотному плину невблаганного часу — цінування кожної миті, життя в «зараз» і «тепер». Ця філософія не має нічого спільного з бажанням „хапнути від життя” якнайбільше задоволень, вгамувати прагу фізичного існування. Поетеса шукає секрет тієї миті, що випадає із звичайного плину часів, мить, що має зв'язок із вічністю („смирненна мить прийде потому, зупинить днів шалений біг”). Найглибший секрет володіння часом — у двох словах: „смирненна мить”.

На обкладинці збірки „Покаяние” зображено скло, в яке тільки що влетіло каміння. Розбиті шматочки розвернулися у напрямку удару і зараз осипляться... Але „смирненна мить” зупинила час. Уламки наче зависають у повітрі. Здається, що зараз ми, як на півдні, що прокручується у зворотному напрямку, побачимо, як каміння повертається у свою висхідну позицію, а скло збирається знову до купи.

„Смирненна мить” — це час покаяння, коли «можуть безнадій дощів уникнуть гіркі слова у щирості провиня», це час, коли людина усвідомлює, „як довго йти нам до святого Храму” та з острахом питає себе, чи може вона Богу „подивитися в очі?”

Олена Мамчич

Як ти гадаєш?

Який зухвалий,	Надія — патшкa сіра
Очманілий час.	Та безкрила,
Та обережні	Любов
Доброта і світло.	З категоричністю перста.
Гріхи планети	Де нам шукать
Спокушають нас.	Цілющого бальзаму?
Хоча прощати	Де шлях до сонця
Йй давно набридло.	Посеред імлі?
А десь блукає	Як довго йти нам
Запізніла віра	До святого Храму,
Голгофою	Що зберегти в століттях
Під іменем Христа,	Не змогли...